

Fittler Katalin

Mennyei hang fogságában

Írhatnám nagybetűvel is a Mennyei hangot, hiszen szerepnév – tehát a címben nem csupán a szerző minősítéseként szerepel, hanem utalásként az énekesnő egyik első jelentős operai produkciójára, a *Don Carlos* fináléjának láthatatlan szereplőjére (Voce dal cielo). Marton Éva idézett naplórészletéből kiderül, hogy 18 alkalommal énekelte a mennyei hangot a Magyar Állami Operaházban, s az is, hogy eme teljesítménye maradandó élményt jelentett az előadás dirigensének, mert nyolc évvel később is felemlítette, amikor San Franciscóban olyan *Aida*-előadást vezényelt, amelynek címszereplője Marton Éva volt (a napló Gianandrea Gavazziniként tartja számon Gavazzenit; a szereplőgárdából pedig oly módon írja Boris Christoff nevét, ahogyan a wikipédiában megjelent életrajzában egyetlen nyelven sem szerepel – hiba a „korrektség” kedvéért?).

Hetvenedik születésnapjáról, az ünnepi koncert révén tavaly egy ország (sőt, a nemzetközi zenei élet) értesült – ugyanabban az évben tett pontot a róla szóló könyv „Mint a mesében” című előszavának végére az énekesnő „íródeákja”, Batta András. Az idén boltokba került könyv afféle megkésett születésnap ajándék – egyszermind az ünnepelt ajándéka a vox humana, az énekművészet kedvelőinek.

Marton Éva azok közé a művészek közé tartozik, akik akkor is jelen voltak a hazai

zenei életben, amikor külföldön éltek – átütő nemzetközi sikereinek híre rendszeresen visszajutott hazájába. Nagy feltűnést keltett döntése, hogy visszatelepül, tudásával-tapasztalataival a felnövekvő énekes-generációkat szolgálva. Aki korábban nem tanított rendszeresen, önként átlényegült főállású zeneakadémiai tanárrá, s ebben a minőségben is a rá jellemző maximalizmussal munkálkodott, egyszermind megannyi újdonsággal gazdagítva az ének tanszak tantervét, tanmenetét. Az I. Marton Éva Nemzetközi Énekversennyel újabb korszakos tettet hajtott végre.

Különleges ez a könyv, miként a főhőse. A zene-történész felkészült kérdező, aki – muzsikuskortárs lévén – maga is tanúja e sikertörténetnek. Beszélgetőtársa egy „rendhagyó szerelmi duett” két szereplője, Éva és Zoltán. Heinrich Éva, aki férje nevével vált világhírűvé – és a sebészorvos, aki feladta hivatását, hogy felesége karrierjét szolgálja. Több mint menedzser, hiszen nem csupán a karrier építését tartotta szem előtt, hanem a művész mellett az embert is, a nőt, akivel mintegy fél évszázada él boldog házasságban. Neki köszönhető, hogy az énekesnőnek biztosított volt a nyugalom, a szerepekre-koncentráció alapfeltétele – és a biztos tudat, hogy van társa jóban-rosszban. Szerencsére – és jogosan! – az előbbiből jutott nekik hasonlíthatatlanul több.

Afféle kerekasztal-beszélgetés részesei

az olvasók – akik valamennyire is ismerik a résztvevőket, szinte a hangjukon hallják az olvasmányt, annyira gördülékeny, közvetlen-természetes a múltidézés hangja. Szinte észrevétlen, ahogyan az életrajz átcsúszik zenei területre, amikor is szerepek-szerepkörök kerülnek nagyító alá. És további szereplő a művésznaplója, mint a nagy idők tanúja, afféle áttekintések tárháza. Puccini, Richard Strauss, Wagner, Verdi – és természetesen Bartók. Szerepek mentén távoli operaházak képe (és gyakorlata) elevenedik meg, s betekintést nyerhetünk a kulisszák mögé is, az ünnepek reflektorfénye mellett megjelennek a hétköznapi apró-cseprő örömei-bosszúságai.

Sztár közvetlen közelből – így érezheti az olvasó, ugyanakkor azt is észre kell vennie: közvetlenkedésnek nyoma sincs a könyvben, s ez az énekesnő jelleméből adódik. Olyan tartás árad Marton Évából, hogy megengedheti magának a múltbeli kellemetlenségek felemlését is anélkül, hogy sérülne a nimbusza – az érdeklődő pedig hálás a bizalomért, a közvetlenségnek ezért a gesztusáért.

Az pedig napjainkra jellemző, hogy miként a közbeszédben „átkos”-ként híresült el a rendszerváltást megelőző időszak, úgy politikailag helytelen szóhasználatokkal jellemezve kerülhet kinyomtatásra – és pedig az ex-rektor zenetörténész felvezető szövegében a második világháború utáni időszak kultúrpolitikája. A szocializmust építő történelmi korszakban ennyire aligha szaladhatott előre a felépítmény az alaphoz képest (101. o.). A 47. oldalon kár úgy bekonferálni, hogy „érdekes tanulság ennek a levélnek a pontos idézése”, amikor az előző oldalon tisztán kivethető a fotokópia, míg az átirás korántsem pontos (korrigált írásjelek és a hiányzó hivatkozási számok mondanak ellent a beígért pontosságnak). Úgy tűnik, nem bevett

gyakorlat az illusztrációk böngészése. A 206. oldalon tisztán olvasható Doráti Antal kézírása, azonban „a leg’Juditabb’ Juditnak” beírást a képaláírás „A Juditok Juditjának!” fordulatra módosítja – így utal rá szövegében Marton Éva is.

Az idézőjelek szó szerintiséget sugallnak – alkalmazásukkal másutt is vannak gondok. Marton Éva hazai pályakezdésének jelentős állomása volt Freia szerepe (A *Rajna kincseiből*), erről az egyik kritikában azt írták, hogy „Nem volt sok az arany ezért a nőért” (37. old.), míg 100 oldallal később az derül ki, hogy „Egy kedves magyar kritikus annak idején így biztatott: ‘... amennyi aranyat az óriások letettek ezért a kislányért, annyit nemcsak a szépsége, hanem a hangja miatt is megér’.” Vajon két, egymásra rímelő esetről van szó, vagy a gördülékeny gondolatmenet kedvéért módosult az egyik (vajon melyik?).

A kötet szövegében a legtöbb bosszantó apróság a nevek hibás írásmódjából adódik. Többször szerepel hibásan Katia Ricciarelli neve (a keresztnéve is), az 53. oldalon pedig Solti György nemzetközileg ismert neve (Sir Georg Solti) szenved torzulást. Cossotto neve csak képaláírásban hibás, s elgondolkodtató, hogy szükséges-e angol átirás szerint közölni Jelena Obrazcova nevét.

Más a helyzet a Mellékletet illetően. A függelék anyagát Nagy László történész doktorandusz állította össze – ez mindenképp szerkesztésre szorult volna, az apró (alaki) következetlenségek kiiktatásával. Egy tárgyi tévedést személyes élmény alapján van módomban pontosítani: magam is énekeltem a Győri Leánykarban azon a Michael Haydn-felvételen, amelynek szoprán szólóját Marton Éva volt. Az eredetileg LP-n megjelent felvétel Pannonhalmán készült, nem pedig a Magyar Rádió stúdiójában. A gyűjteményes összeállítások, listák hasznosak és érdeke-

sek – a kötethez lemez-mellékletet csak azért nem hiányolunk, mert szerencsére hozzáférhetőek nagy számban, gazdag változatosságban Marton Éva felvételei (és nem lett volna könnyű feladat megküzdeni a bőség zavarával, kiválasztva egy korongnyi hallgatnivalót...)

Előszavában Batta András „betűkből formált szobor”-ként értékeli a könyvet. A kiadvány szép kivitelű, képekkel gazdagon illusztrált. Nem az egyszeri végigolvasásra szánt pályaképek közé tartozik.

(Batta András: *Marton Éva – A Mennyei Hang*. Helikon Kiadó, Budapest, 2013. ISBN 978-963-227-473-7)

Könyvillusztráció (1970)